

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**«ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ЗАМАНАУИ ТУРИСТІК
ИНДУСТРИЯНЫҢ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ»**

**экономика ғылымдарының докторы, профессор
СҰРАҒАНОВА САЙРАН ҚАБДРАХМАНҚЫЗЫН
еске алуға арналған халықаралық ғылыми конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
23 ақпан 2018ж.**

**СБОРНИК ТРУДОВ
международной научной конференции
«ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ
СОВРЕМЕННОЙ ТУРИСТСКОЙ ИНДУСТРИИ В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВИЗАЦИИ»,
посвященной памяти доктора экономических наук, профессора
СУРАГАНОВОЙ САЙРАН КАБДРАХМАНОВНЫ
23 февраля 2018г.**

**PROCEEDINGS
of the international scientific conference
«THE MAIN TRENDS AND FEATURES OF THE MODERN TOURIST
INDUSTRY DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION»,
dedicated to the memory of
Doctor of Economic Sciences, Professor
SURAGANOVA SAYRAN KABDRAHMANOVNA
23 February 2018**

Астана, Қазақстан
Астана, Казахстан
Astana, Kazakhstan

УДК 379.8(063)
ББК 75.81
Ц 71

Редакционная коллегия:

Декан экономического факультета, д.э.н., профессор Макыш С.Б.,
Заместитель декана, к.э.н., доцент Тажикенова С.К.,
Заведующий кафедрой «Менеджмент» д.э.н., профессор Толысбаев Б.С.
Заведующий кафедрой «Экономика» д.э.н., профессор Майдырова А.Б.,
Заведующий кафедрой «Туризм» к.э.н., доцент Дуйсембаев А.А.,
Доцент кафедры «Туризм», к.э.н., Мусина К.П.,
Старший преподаватель кафедры «Туризм», доктор PhD Агыбетова Р.Е.
Старший преподаватель кафедры «Туризм», магистр туризма Гиззатжанова А.Г.

Цифрландыру жағдайында заманауи туристік индустрияның дамуының негізгі тенденциялары мен ерекшеліктері: Халық ғыл. конф. еңбектер жинағы. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2018.

Основные тенденции и особенности развития современной туристской индустрии в условиях цифровизации: Сб. материалов межд. науч. конф. – Астана: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2018.

Proceedings of the international scientific conference **The main trends and features of the modern tourist industry development in the context of digitalization.** Astana, L.N.Gumilyov Eurasian National University, 2018.

ISBN 978-9965-31-984-6

Халықаралық ғылыми конференциясының еңбек жинағында цифрландыру жағдайындағы қазіргі заманғы туристік индустрияның негізгі үрдістері мен ерекшеліктеріне қатысты өзекті мәселелер қарастырылған.

В сборнике материалов международной научной конференции рассмотрены актуальные вопросы касательно основных тенденций и особенностей развития современной туристской индустрии в условиях цифровизации

The collection of materials on the international scientific conference considers important issues regarding the main trends and features of the modern tourist industry in the context of digitalization

УДК 379.8(063)
ББК 75.81
Ц 71

ISBN 978-9965-31-984-6

© Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2018

© Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2018

© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2018

Ұлы Адам, Дос, Ұстаз

2016 жылдың 7 қарашасында 68 жасында өмірден экономика ғылымының докторы, профессор Сұрағанова Сайран Қабдрахманқызы өмірден озды.

Сайран Қабдрахманқызы 30 жылдан аса жыл елдің жоғары оқу орындарында педагогикалық қызметпен айналысты. Ы.Алтынсарин атындағы білім академиясының корреспондент –мүшесі, Ресей Федерациясының Халықаралық ғылым және практикалық өндірісті ұйымдастыру академиясының мүшесі.

Сайран Қабдрахманқызы он жыл бойы Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің негізін қалаушысы және жетекшісі болды. Университетте жұмыс істеу кезінде ашылған экономика факультетінің барлық мамандықтар бойынша оқу жоспарлары мен мемлекеттік білім беру стандарттарын әзірледі.

С.Қ. Сұрағанова нағыз патриот және ірі қоғамдық қайраткер бола отырып, көптеген маңызды жобаларға қатысты. ҚР Мәжіліс Парламентінің жұмыс тобының мүшесі бола отырып, Сайран Қабдрахманқызы біршама комиссиялар құрамында жұмыс істеді. Белсенді азаматтық тұғырды ала отырып, С.Қ.Сұрағанова «Халықты еңбекпен қамту сұрақтары бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен қосымшаларды енгізу туралы» заңнаманы дайындауға қатысты. ҚР еңбек және әлеуметтік қорғау Министрлігінің, ҚР туризм және спорт Министрлігінің, ҚР білім және ғылым Министрлігінің, ҚР ауыл шаруашылық Министрлігінің жұмыс топтарында белсенді қызмет атқарды, ҚР білім және ғылым Министрлігінің жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру құжаттарын нострафикациялау бойынша комиссия мүшесі болды.

Сайран Қабдрахманқызы әкімшілік қызметті оқытушылық қызметпен бірге атқара отырып, ғылыми зерттеулер де жүргізді. Ол Қазақстанның Солтүстік аймақтарына тән, енгізу сипаттағы бірнеше ұсыныстар жасады, 150 -ге тарта ғылыми еңбектері, соның ішінде 17 монография, 10 оқу құралы мен оқулықтары шығарылды.

С.Қ. Сұрағанова «2006 жылдың Үздік оқытушысы», «2011 жылдың Үздік оқытушысы» гранттарының иегері, «Еуразия мақтанышы-2008» конкурсының лауреаты болды. ҚР білім Министрлігінің «ҚР білім берудің Құрметті қызметкері» төс белгісімен, «Астанаға 10 жыл» мемлекеттік марапатымен, сол сияқты ҚР білім және ғылым Министрлігінің бірнеше құрмет грамоталарымен наградталды.

2005 жылдан бастап «Туризм» кафедрасына жетекшілік етті, ол «Туризм» мамандығының магистратурасын (2009 ж.) және PhD докторантурасын (2010 ж.) ашты.

С.Қ. Сұрағанованың жетекшілігімен 3 ғылым докторы және 20 аса ғылым кандидаттары дайындалды, оның 5-і экономика факультетінің оқытушылары, магистранттары.

Сайран Қабдрахманқызы өмірінің соңғы күніне дейін жоғары жұмысқабілеттілігін сақтады. Жұмысбастылығына қарамай ол әр уақытта өз ұжымына және студенттеріне ықыласты, көмек қолын ұсына білетін адам болатын. Ол ешуақытта өзгерістен қорықпайтын, әр уақытта заман талабына сай жаңалықты қабылдайтын, өз отбасы, туыстары мен достары арасында беделді тұлға бола білді.

Біз Сайран Қабдрахманқызын Ұлы Адам, Дос, Ұстаз ретінде танымыз.

С.Қ. Сұрағанованың жоғары марапаты ретінде- оның еңбектерінің беделі, оны танитын адамдардың махаббатымен және оны жылы лебізбен еске алуы деуге болады.

Великий Человек, Друг, Учитель

7 октября 2016 года на 68-м году жизни ушла из жизни доктор экономических наук, профессор Сураганова Сайран Кабдрахмановна.

Более 30 лет Сайран Кабдрахмановна осуществляла педагогическую деятельность в высших учебных заведениях страны. Являлась членом-корреспондентом Академии образования им. Ы. Алтынсарина, действительным членом Международной академии науки и практики организации производства Российской Федерации.

Сайран Кабдрахмановна была одним из основателей и бессменным руководителем экономического факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева на протяжении десяти лет. За годы работы в университете осуществляла деятельность по разработке учебных планов и государственных образовательных стандартов по всем специальностям,

открытым на экономическом факультете.

Настоящий патриот и крупный общественный деятель С.К. Сураганова принимала активное участие во многих важных проектах. Будучи членом рабочей группы Мажилиса Парламента РК, Сайран Кабдрахмановна входила в состав ряда комиссий. Занимая активную гражданскую позицию, С.К. Сураганова участвовала в подготовке законопроекта «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам занятости населения». Принимала активное участие в рабочих группах Министерства труда и социальной защиты РК, Министерства туризма и спорта РК, Министерства образования и науки РК, Министерства сельского хозяйства РК, являлась членом комиссии по нострификации документов высшего и послевузовского образования МОН РК.

Совмещая административную работу с преподавательской деятельностью, Сайран Кабдрахмановна занималась научными исследованиями. Ею издан ряд рекомендаций, имеющих внедренческий характер для Северных регионов Казахстана, опубликовано порядка 150 научных трудов, в том числе 17 монографий, 10 учебных пособий и учебников.

С.К. Сураганова являлась обладателем гранта «Лучший преподаватель 2006 года», «Лучший преподаватель 2011 года», лауреатом конкурса «Еуразия мақтанышы - 2008». Она была награждена нагрудным знаком Министерства образования РК «Почетный работник образования РК», государственной наградой «10 жыл Астана», а также отмечена рядом почетных грамот Министерства образования и науки РК.

С 2005 года Сайран Кабдрамановна заведовала кафедрой «Туризм», в 2009 году ею была открыта магистратура, а в 2010 году она открыла PhD докторантуру по специальности «Туризм». Под руководством С.К. Сурагановой подготовлены 3 доктора и более 20 кандидатов экономических наук, среди которых 5 преподавателей экономического факультета, а также магистранты. До последних дней Сайран Кабдрахмановна сохраняла колоссальную работоспособность. Несмотря на свою занятость, она всегда оставалась внимательным и отзывчивым человеком по отношению к своим многочисленным коллегам и ученикам. Она не боялась меняться, идти в ногу со временем и, при этом, оставалась верной себе, своей семье и друзьям.

В лице Сайран Кабдрахмановны мы потеряли великого Человека, Друга, Учителя.

Высшей наградой С.К. Сурагановой навсегда будет непоколебимый авторитет ее трудов, искренняя любовь и светлая память знавших её людей.

Great Person, Friend, Teacher

On October 7, 2016, at the 68th year of her life, Doctor of Economics, Professor Suranova Sairan Kabdrakhmanovna passed away.

For more than 30 years, Sairan Kabdrakhmanovna had taught at higher educational institutions of the country. She was a corresponding member of the Academy of Education named after S. Altynsarin, an active member of the International Academy of Science and Practice for Production Organization of the Russian Federation.

Sairan Kabdrakhmanovna was one of the founders and the permanent head of the Economics Faculty of the L.N. Gumilyov Eurasian National University for ten years. Over the years of work at the university, she was engaged in the development of curricula and state educational standards in all specialties, opened at the Faculty of Economics.

A true patriot and a prominent public person S.K. Suraganova took an active part in many important projects.

Being a member of the working group of the Majilis at the Parliament of the RK, Sairan Kabdrakhmanovna participated in the work of a number of commissions. Taking an active civil position, S.K. Suraganova participated in the preparation of the draft law "On Amendments and Additions to Certain Legislative Acts of the Republic of Kazakhstan on Employment Issues". She took an active part in the working groups of the Ministry of Labor and Social Protection of the Republic of Kazakhstan, Ministry of Tourism and Sports of the RK, Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, Ministry of Agriculture of the Republic of Kazakhstan, was a member of the commission for the nostrification of documents of higher and postgraduate education of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Combining administrative work with teaching, Sairan Kabdrakhmanovna was involved in scientific research. She issued a number of recommendations that have an innovative character for the Northern regions of Kazakhstan, published about 150 scientific works, including 17 monographs, 10 manuals and textbooks.

Suraganova S.K. was the holder of "The Best Teacher of 2006" grant, "The Best Teacher of the Year 2011", laureate of the "Pride of Eurasia 2008". She was awarded a breastplate of the Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan "Honorary Worker of Education of the Republic of Kazakhstan", the state award "10-th anniversary of Astana", and also was awarded with a number of honorary letters of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

Since 2005, Sairan Kabdramanovna headed the department "Tourism", in 2009 she opened a master's degree, and in 2010 she opened PhD doctorate in the specialty "Tourism".

Under the leadership of Suraganova S.K., 3 doctors and more than 20 candidates of economic sciences were trained, including 5 teachers of the Economics Faculty, as well as graduates.

Until the last days Sayran Kabdrakhmanovna retained tremendous performance. Despite her busy schedule, she always remained attentive and sympathetic person in relation to her many colleagues and students. She was not afraid to change, to keep up with the times and, at the same time, remained true to herself, her family and friends.

With Sayran Kabdrakhmanovna we have lost a great Person, Friend, Teacher.

The highest award for Suraganova will forever remain in unshakable authority of her works, a sincere love and fond memories of people who knew her.

$$D_{тур.} = C_{т} * N_{тур.}, \quad (10)$$

где $C_{т}$ - цена путевки, тенге;
 $N_{тур.}$ – количество туристов в группе.
 $D_{тур.} = 80\,000 * 10 = 800\,000$ тг.

Сумма продаж туров за год рассчитывается по формуле (11):

$$S_{пр.} = D_{тур.} * N_{тур.}, \quad (11)$$

$S_{пр.} = 800\,000 * 5 = 3\,000\,000$ тг.
Рентабельность данного тура находим по формуле (12):

$$P_{пр.} = Пв.год. / (S_{пр.} - Пв.год.) * 100 \%, \quad (12)$$

$$P_{пр.} = 392\,500 / (3\,000\,000 - 392\,500) * 100 = 15\%$$

Таким образом, можно сделать вывод, что предлагаемый туристский продукт является экономически эффективным и может использоваться для привлечения туристов в познавательном направлении деятельности предприятия, тем более туроператор сможет продвигать данный продукт через другие компании, меняя лишь начальную точку отправки туристов.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА МҰРАЖАЙДЫҢ ЖАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫ

Есенбаева А.Е., Омарова А.С., Бақбергенова Ж.Б.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ.

Қазақстан Республикасы

E-mail: ainurdauren@mail.ru

Қазіргі кезде мұражай «ғылым мен өнер ордасы» бейнесін жоғалтып, көбіне эмоциялық әсерді жеткізетін жоғары күшті иемденген, шексіз дамитын кеңістік ретінде қабылданады. Жаһандану әсері мұражайдың әдет-ғұрыптылығына кедергі келтіретін өзекті мәселе болып тұр. Жаһандану процесі әртүрлі елдердің экономикасы мен саясатында біркелкі құрылымдардың үстемдігіне соқтырып, жаһандану деңгейін бәсеңдетеді, осыған орай глокализацияға әкеледі. Сондықтан бұл тенденциялардың басты шоғырлану орыны мұражай болу керек.

Соңғы жылдары қоғамдық санада мәдени мұраға, оған қоса дәстүрлі түрде оның сақталуын іске асыратын мұражайға көзқарас өзгерді. Мұражай тарихтың ақиқатынан гөрі бейнесін жасауда. Сондықтан жаһандану дәуірінде біліммен байланысты мәдени – тарихи құндылықтарды сақтау мен ұсыну кейінге қалып, белсенді еніп жатқан экспозициялық кеңістікте мультимедиялық жаңа технологиялар құрып жатқан бейнелі визуализацияға орын берді. Осыған орай, мұражайдағы мәдени құндылықтардың түпнұсқаларының мәнділігі жоғалып, мұражайдың бірегей кеңістігінің әдет-ғұрыптылығы жойылып бара жатыр [1].

Заманауи ақпараттық технологиялар белсенді дамып қана қоймай, біздің күнделікті өміріміздің ажырамайтын бөлігіне айналууда. Сондықтан қоғамда мұражайлардың қызметіне ерекше, өзекті талаптар қалыптасып жатыр. Жаһандану жағдайында мұражайлар бағдарларын өзгертіп, көрме жобаларының көрнекі, айқынды жақтарын күшейтуде. Осыған орай мұражайдың дәстүрлі ұсынылуы жоғалып, бос уақытта көңіл көтеру орны ретінде қабылданады [2].

Кесте – 1. Қазақстан Республикасында 2016 жылға мұражайлардың материалдық базасы

	Электронды каталогқа енгізілген экспонаттар саны	Интернет желісіне қатынау мүмкіндігі бар мұражайлар саны	оның ішінде	Компьютерлер саны	Интернет ресурстың бар болуы	Сандық форматта енгізілген жәдігерлер саны
			сымсыз технология құралдары (WiFi) арқылы қатынау мүмкіндігі			
Қазақстан Республикасы	370 721	191	58	2 355	137	263 722
Ақмола	52 364	6	2	126	6	8 774
Ақтөбе	200	17	5	121	16	-
Алматы	29 369	15	-	116	1	-
Атырау	420	8	5	73	7	-
Батыс Қазақстан	19 206	4	1	77	2	283
Жамбыл	7 659	13	4	56	8	13 195
Қарағанды	8 789	18	9	161	18	7 671
Қостанай	34 495	10	2	136	8	41 326
Қызылорда	14 462	11	2	68	1	-
Маңғыстау	3 556	6	1	64	4	-
Оңтүстік Қазақстан	3 298	25	4	218	24	2 922
Павлодар	26 817	13	9	100	11	28 005
Солтүстік Қазақстан	x	8	4	57	4	1 709
Шығыс Қазақстан	28 951	16	1	285	13	41 539
Астана қаласы	102 803	7	4	452	7	82 711
Алматы қаласы	28 756	14	5	245	7	35 587
<i>Ескерту: кесте Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі статистика комитетінің мәліметтерімен жасалды[4].</i>						

Әрине жаһанданудың жағымды жақтары да бар. Ақпараттық технологиялар қоғаммен байланыс орнатуда аса маңызды рөл атқаратыны бізге мәлім. Бүгінгі таңда элем мұражайларының экспонаттарымен виртуалды түрде танысуға болады. Көп уақытты жоғалтпай, экскурсанттың өз талғамына қарай мұражайды таңдауға мүмкіндігі туды [3].

Бірақ еліміздегі мұражайлардың көбі жаңа технологияларды ие болмағандықтан, ресурстық дефицитті қалыптастырып, мұражайлардың бәсекеге қабілеттілігін төмендетеді. Бұдан басқа елімізде мұражайларға заманауи технологияларды енгізу қарқынды, бірақ біркелкі болмағандықтан, жалпы алғанда, оны меңгеру әлі алғашқы сатыда тұр. Тек ірі басты қалалардың және аймақ орталықтарындағы мұражайлары ілгері дамуда. Қазақстан Республикасының Статистика комитетінің деректеріне сүйенсек, 2016 жылы Қазақстанда мұражайлардың саны 238 жеткен, олардың тек 191 интернет желісіне қатынау мүмкіндігі, 137 интернет ресурстары бар. Бұл статистикаға орай, жалпы негізгі қордағы экспонаттар саны 2 382 101 құраса, олардың тек 370 721 электронды каталогқа енгізілген.

Мұражайлар ақпараттық қоғамның дамуында қатысып, көптеген күрделі мәселерге тап болды. Оның ішінде маңызды мәселе ақпараттық қоғамда мәдениеттің сан алуандылығының

калыптасуында және оған қызығушылық арттыруында жатыр. Себебі, жаһандану ұлттық дәстүрлерге, жергілікті әдет-ғұрыптарына, діншілдікке, құндылықтарға қауіп-қатер ретінде қабылданады. Сондықтан, мұражайлардың өзекті мәселелерін зерттеп, ғылыми талдау жасай отырып, дамыту қажет. А.А.Будконың ойынша, мұражайдың насихаттау концепциясы болуы керек:

- толысқан қоғам арасында мұражайдың оңтайлы әрі тұрақты имиджін құру;
- жастар арасында болашақ мұражай идеологиясын енгізу;
- егде жастағы адамдардың қажеттіліктерін ескере отырып, мұражай естеліктерді сақтайтын, жоғалған бейнелерді тудыратын өткен оқиғамен байланыс орнату қажет [5].

Мұражай «ғылым мен өнер ордасы» болғандықтан, білікті мамандар мен қоғамның көмегіне мұқтаж. Өйткені, мұражай ұлт пен мемлекеттің бейнесі, мәдениет пен білім көзі. Мұражайдың басты міндеті мәдени мұраны, тарихи игілікті сақтау және танстыру, оның мәні мен құндылығын ұғынуына жағдай жасау екенін ұмытпайық. Егер мұражайлар белсенді жұмыс істесе, адамдардың мәдениет төріндегі байланысуы ұлғайып, жаһанды байланысты арттыруына әкеледі.

Әдебиеттер:

1. «Культурное наследие и музей в эпоху глобализации» Мастеница Е. Н. // Электронды ғасыр және мұражай: Халықаралық ғылыми конференция мәліметтері // Омбы, ОГИКМ баспасы, 2003 ж.
2. «Музей эпохи глобализации: окно в будущее» // Мәдениеттің жаһанды кеңістігі: Халықаралық ғылыми форум мәліметтері // Санкт-Петербург: Мәдениет зерттеу орталығы, 2005 ж.
3. «Кризис современного музея: между универсальностью и уникальностью» Будко А. А.
4. Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі статистика комитеті [Электрондық ресурс] – Кіру тәртібі: <http://stat.gov.kz>
5. «Современный музей: проблемы переходного периода» Будко А. А., 20.10.2015 жылғы жолдауы.

ТУРИСТІК-РЕКРЕАЦИЯЛЫҚ РЕСУРСТАРДЫҢ АЙМАҚТЫҚ ЕРЕКШЕЛІГІ

Акишева Е.К.

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Қазақстан Республикасы

E-mail: Akisheva_erkesh@mail.ru

Аймақтың бірыңғай еместігі белгілі себептерге қарай өзгешелігімен ерекшеленеді. Аймақтар белгілі мақсаттары мен міндеттеріне байланысты бөлінеді. Тәжірибелік қызметтің түрлі ғылымдары мен салаларында аймақтарды бөлудің анықтамалары мен қағидалары бар. Экономика үшін әкімшілік және экономикалық басқару, еңбекті аймақтық бөлудегі орны, еңбек нарығының қызметі етуі, әлеуметтік-экономикалық мәселелердің түрлеріне қарай аймақтарды бөлудің маңызы өте зор.

Туристік-рекреациялық ресурстар - рухани рекреациялық қажеттіліктерді қанағаттандыратын күш-жігерін жинап, өзен, көл, теңіздерде сергіп, тарихи-әлуеті ерекше аймақтарда, көрікті жерлерде демалуға болатын нысандарды айтуға болады.

Туристік-рекреациялық ресурстардың құрамына: минералды сулар, тау баурайлары, орман-тораптары, теңіз жағалаулары, емдік демалыс немесе курортты, ландшафты климтық әсерлері, жыл мезгілдердің қолайлылығы, суға түсу маусымының, сауықтыру спорттық-альпеністік тау тізбектері, қия жарлармен шатқалдар, шөлді-шөлейтті, халық сирек орналасқан, тарихи-мәдени, археологиялық-сәулеттік ескерткіштер, өндірілмеген жерлер, табиғаттың тамаша орындарын, этнографиялық орындар, мұражайлардағы құнды жәдігерлер, техникалық құрылыстармен экскурсиялық-туристік нысандар жатады.

Халықтың шаруашылықтарының салалары түрінде туризм сұраныс пен ұсыныстардың нарықтық санаттарының сәйкес болуында тиіс өнімдер шығарылуда. Осыған байланысты